

Marjory Gordon

MODEL FUNKČNÍCH VZORCŮ ZDRAVÍ

Vývoj modelu a teoretická východiska

80 léta 20 stol. (financováno federální vládou USA)

- holistická a humanistická filozofie
- modely zdraví
- oše. modely a teorie autorek Orem, Johnson, Roy

Asumpce

- Osoba = holistická bytost, s bio-psych-sociálními potřebami
- Všichni jedinci mají společné typy chování související se zdravím, Q života, rozvojem schopností a dosažení osobního potenciálu.
- Zhodnocení typů zdraví pomáhá sestře rozpoznat funkční, dysfunkční a potenciálně dysfunkční chování jedince → stanovit ošetřovatelskou dg. → vhodná oše. intervence

Hlavní jednotky

Cíl ošetřovatelství	dosažení zdraví, ↑ odpovědnosti jedince za své zdraví, rovnováha jednotlivce jako bio-psycho-sociální bytosti
P/K	holistická bytost s funkčním, dysfunkčním, potenciálně dysfunkčním typem zdraví (zdraví i nemocný jedinec)
Role sestry	systematické zhodnocení P/K v 11 oblastech (fyzikální vyš., pozorování, rozhovor); → analýza výsledků a stanovení funkčních, dysfunkčních, potenciálně dysfunkčních vzorců zdraví; při (potenciálně) dysfunkčním zdraví pokračovat dle kroků OP
Zdroj potíží	některá z 11 oblastí (neuspokojená potřeba)
Ohnisko zásahu	(potenciálně) dysfunkční vzorce zdraví
Způsob zásahu	podle některého ze známých ošetřovatelských modelů a teorií, doporučuje OP
Důsledky	Dosažení funkčního vzorce zdraví

Metaparadigmatické koncepce dle Gordonové

Osoba (O)

- ✓ všechny lidské bytosti jsou holistické a mají společné určité funkční vzorce, kt. se podílejí na jejich zdraví, Q života a dosahování lidského potenciálu
- ✓ jedinec, rodina, komunita
- ✓ v zdraví i nemoci

Ošetřovatelství

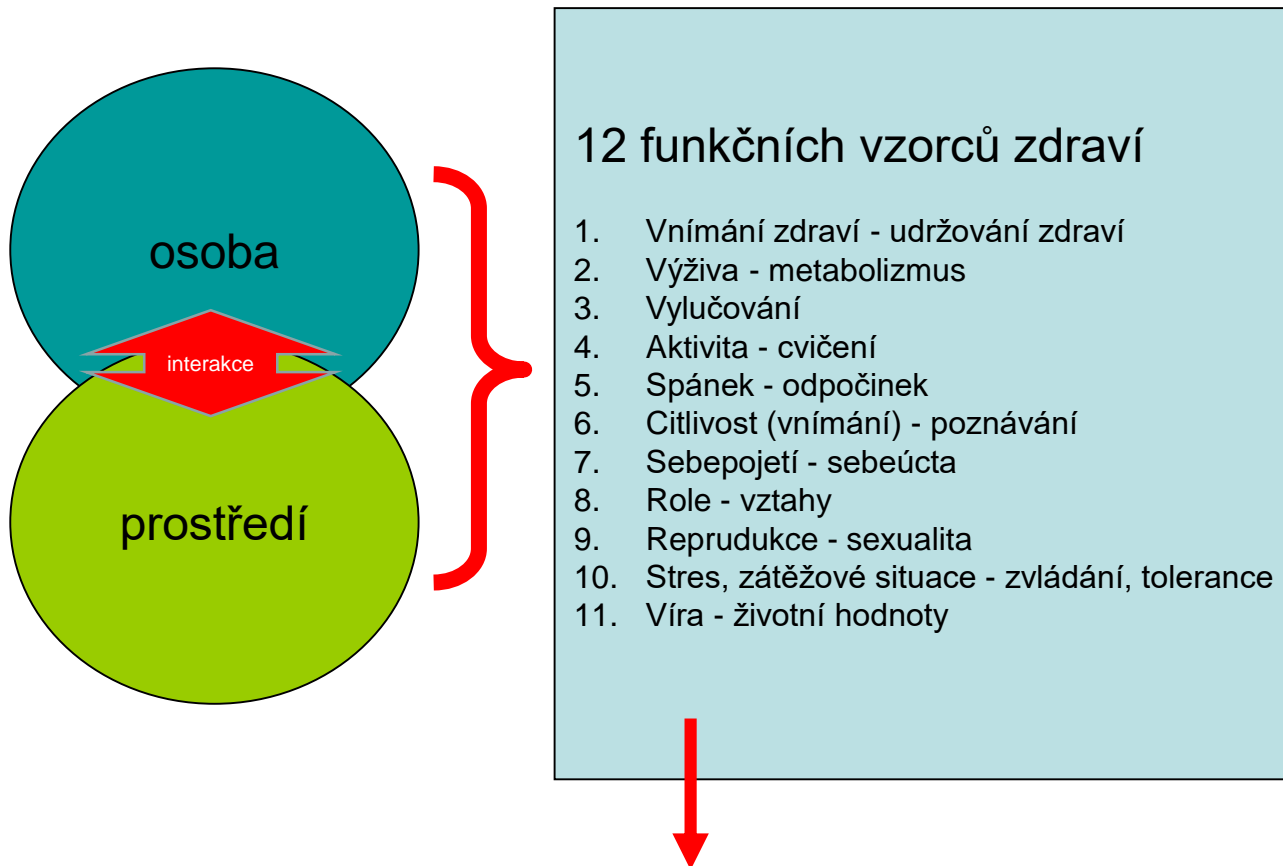
- ✓ se zabývá funkčními a dysfunkčními vzorci zdraví
- ✓ sestry jsou zapojené do: primární, sekundární a terciární péče

Prostředí

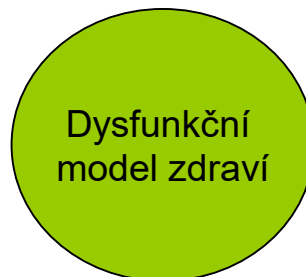
- ✓ v interakci s osobou se podílí na funkčních vzorcích zdraví

Zdraví

je vyjádřením rovnováhy,
je ovlivněno vývojovými, kulturními, duchovními a dalšími faktory
(rovnováha B-P-S integrace porucha 1 části ovlivňuje další/zdraví)
funkční typ zdraví
nemoc = dysfunkce

jejich zhodnocení a analýza 😊

Stanovení oše dg.
+ ostatní kroky OP
v primární, sekundární a terciární
zdravotnické a ošetrovatelské péči
o jedince, rodiny a komunity

Obsah a koncepce modelu

- interakce osoba – prostředí
- zdravotní stav jedince je vyjádřením Bio-Psycho-Soc. interakcí
- při kontaktu s P/K - 😊 identifikuje funkční a dysfunkční vzorce zdraví

Vzorce

úseky chování jedince v určitém čase, reprezentují základní oše. údaje v subjektivní a objektivní podobě.

základní strukturu modelu tvoří 11 oblastí = 11 funkčních vzorců zdraví

každý vzorec představuje určitou část zdraví, kt. může být funkční V dysfunkční.

11 vzorců zdraví

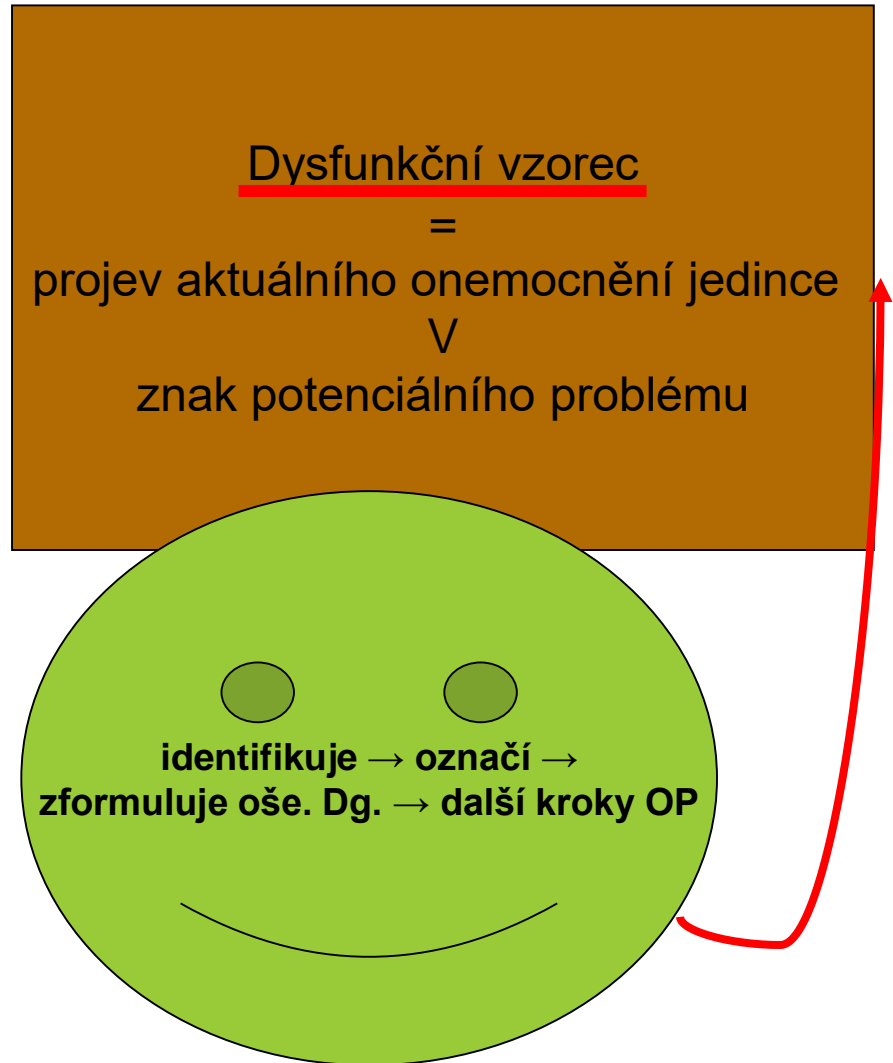
M. Gordonové

- Vnímání zdraví – udržování zdraví
- Výživa – metabolismus
- Vylučování
- Aktivita – cvičení
- Spánek – odpočinek
- Citlivost (vnímání) – poznávání
- Sebepojetí – sebeúcta
- Role – vztahy
- Reprodukce – sexualita
- Stres, zátěžové situace – zvládání, tolerance
- Víra – životní hodnoty

Popis a hodnocení 11 vzorců zdraví
umožňují 😊 rozeznat zda se jedná o P/K:

Funkční chování – ve zdraví

Dysfunkční chování – v nemoci

1 Vnímání zdravotní stavu, aktivity k udržení zdraví

Jak P/K vnímá svůj zdravotní stav a pohodu, jakým způsobem o zdraví pečuje?

zahrnuje individuální zdravotní stav, jeho důležitost ve vztahu k současným životním aktivitám a plánům do budoucna

obsahuje informace o tom, jak si P/K uvědomuje a zvládá rizika spojená se svým zdravotním stavem/životním stylem, jaká je úroveň jeho celkové péče o zdraví (*▲dodržování aktivit podporujících zdraví, dodržování Th a oše. režimu*)

Položky?

- Nachlazení během posledního roku, absence ze zaměstnání/ ze školy.
- Navyklé postupy a aktivity pro udržení zdraví, jejich efekt.
- Způsob/snadnost dodržování lékařských a oš. doporučení.
- Vnímání příčiny vzniku současného onemocnění.
- Když začala nemoc, jaká opatření byla provedena a s jakým výsledkem.
- Osobní přání týkající se postupu při léčbě a zvládání chorobného stavu.

Jaká byla a je úroveň Vašeho zdraví?

Prodělal jste v posledním roce nějaké nachlazení? Pokud je to vhodné – absence ze zaměstnání/ ze školy?

Co všechno děláte pro udržení svého zdraví? Včetně zvyklostí, domácích léčebných postupů. Abúzy? Samovyšetřování prsů?

Úrazy a nehody doma, v zaměstnání, v dopravě?

2 Výživa a metabolismus

Způsob příjmu potravy a tekutin ve vztahu k metabolické potřebě organismu

- zahrnuje individuální způsob stravování a příjmu tekutin, denní dobu příjmu potravy, kvalitu a kvantitu konzumovaného jídla a tekutin, zvláštní preference určitého druhu jídla, užívání náhradních výživných látek a vitamínových preparátů
- u malých dětí pak kojení a způsob krmení kojence
- hodnocení stavu kůže, kožních defektů, poranění a celková schopnost hojení ran, která souvisí s imunitním systémem
- patří zde i stav vlasů, nehtů, slizničních membrán, stav chrupu, tělesná teplota, výška a hmotnost

Položky?

- Typický denní příjem jídla, přílohy, přídavky, doplňky.
- Typický denní příjem tekutin (množství).
- Změny hmotnosti v poslední období.
- Chuť k jídlu.
- Pochopení a dodržování dietních omezení.
- Potíže související s jídlem a příjmem potravy/polykání.
- Vnímání schopnosti hojení ran.
- Vnímání jiných problémů souvisejících se stavem vlasů, nehtů, slizničních membrán.
- Vnímání problémů s chrupem, zubní náhrady.
- Stav kůže, její barva, napětí, poranění aj. defekty

Můžete mi popsat Váš typický denní příjem stravy? Tekutin? Jaká je Vaše hmotnost, došlo k úbytku na váze/zvýšení váhy? Máte chuť k jídlu?...

3 Vylučování

informace o způsobu vylučování

individuálně vnímaná pravidelnost ve vylučování, používání obvyklého postupu při vyprazdňování nebo používání projímadel, potíže nebo poruchy při vyprazdňování, tvar kvalita i kvantita exkrementů, event. zvyklosti používané k řízení vylučování

Položky?

- Popsání způsobu vyprazdňování střeva.
- Popsání způsobu vyprazdňování moče.
- Pocení, zápach.

Míváte pravidelnou stolici? Můžete popsat vzhled exkrementů? Máte nějaké potíže při vyprazdňování stolice? Užíváte projímadla?

Můžete popsat způsob a pravidelnost močení? Množství, vzhled, barva a zápach moče?

Nadměrné pocení? Odér potu?

4 Aktivita, cvičení

- popisuje způsob udržení tělesné kondice cvičením nebo jinými aktivitami ve volném čase a při relaxaci
- zahrnuje základní denní aktivity
- obsahuje všechny typy cviků jejich kvantitu i kvalitu, včetně sportů, které jsou typické jednotlivce
- **aktivity volného času** a rekreační činnosti, které jednotlivec vykonává
- zdůrazňuje činnosti, které mají pro jednotlivce největší důležitost

Položky?

- Vnímání životní síly a energie, dušnost, bolest, pohodlí,...
- Typ a pravidelnost cvičení, sport.
- Volný čas, aktivity ve volném čase, hry.
- Úroveň sebepéče a soběstačnosti.
- Chůze, držení těla, pohybová koordinace.
- *Máte pocit dostatečné síly a životní energie? Cvičíte (co, jak, kdy?) jak trávíte svůj volný čas? Aktivní/pasivní odpočinek?*
- *Vnímání schopnosti pro denní aktivity? Posouzení ADL, IADL*
- Funkční úroveň dle Gordonové

M. Gordon: Klasifikace funkčních úrovní sebepečce nemocných

0 nezávislý, soběstačný

1 potřeba minimální pomoci (sám zvládá 75 % činností, používá sám pomůcky a zařízení)

2 potřeba menší pomoci, dohledu (sám zvládá 50 % činností)

3 potřeba velké pomoci (od druhé osoby/přístroje; sám zvládá < 25 % činností)

4 zcela závislý na pomoci druhých (potřeba stálého dohledu a pomoci)

5 absolutní deficit sebepečce (žádná aktivita, nutná komplexní péče)

5 Spánek, odpočinek

popisuje způsob spánku, odpočinku a relaxace

trvání doby spánku během 24 hod.

zahrnuje individuální vnímání kvality spánku a odpočinku, vnímání úrovně životní energie získané odpočinkem

způsob navození spánku, usínání, přerušování doby spánku, obvyklé činnosti před spaním, event. užívání medikamentů

Položky?

- Vnímání pocitu odpočinku a připravenosti na denní aktivity
- Problémy se spaním: začátkem, časným probuzením, přerušovaným spánkem, převrácením doby spánku
- Máte nějaké potíže s usínáním? Co Vám pomáhá? Máte sny/noční děsy? Budíte se v noci, probouzíte se častěji? Jak dlouho spíte?
- Jaký máte pocit celkového oddechu a připravenosti k denním aktivitám? Jak dlouho odpočíváte/relaxujete?

6 Vnímání, poznávání

- popisuje způsob a přiměřenost smyslového vnímání a poznávání
- zjištění **bolesti**
- zjištění **kognitivních funkcí** (úroveň vědomí, mentálních funkcí, orientaci v místě, času, prostoru, osobou, řeč, paměť, abstraktní myšlení, schopnost učení, myšlení, rozhodování,...)
- zjistit do jaké míry je klient orientován a poučen o zdravotním stavu, a co ještě potřebuje vědět

Položky?

- Sluch, sluchadla a jiné pomůcky. *Máte nějaké potíže se sluchem? Používáte pomůcky?*
- Zrak, brýle, poslední kontrola.
- Paměť, pozornost. *Nevnímate v poslední době nějakou změnu paměti (zapamatování si, vybavování, výpadky paměti)?*
- Styl učení, obtíže.
- Vnímání bolesti, její intenzita, typ, lokalizace nepohodlí.
- Dostatek informací, chápání dané situace, vlastní názor, rozhodování.
Byl jste poučen o svém stavu, Schází vám nějaké informace, Rozhodujete se snadno/obtížně?
- Úroveň vědomí, orientace v místě, čase, osobě, prostoru.
- Způsob slovního vyjádření/řeč, schopnost komunikace.

7 Sebepojetí, sebeúcta

popisuje emocionální ladění a vnímání sebe sama
(tělesný vzhled)

zahrnuje **individuální názor na sebe**

zahrnuje objektivní pozorování způsobu neverbálních projevů klienta jako je držení těla, způsob pohybu a chůze, oční kontakt, hlas a způsob řeči

Položky?

- Celkové emocionální ladění. *Jak se cítíte? Jak zvládáte situace, spoléháte se sám/a na seba? Jak by jste sa popsal/a?*
- Změny tělesného vzhledu a schopností, vlastní hodnocení zručnosti, obratnosti, talentu a dispozic. *Změnil se nějakým způsobem váš tělesný vzhled nebo se omezila nějaké činnost, kt. nemůžete vykonávat? Jaké to má pro vás důsledky a jaké máte problémy?*
- Frekvence pocitu obav, strachu, úzkosti, zlosti, vzteku, deprese, po čem je pociťována úleva.
- Nervozita/ pocit uvolnění – hodnocení.

Jak prožíváte svou současnou situaci? Existuje něco co vás zneklidňuje? Máte strach, obavu...deprese, jak se těmito pocitům bráníte a co Vám pomáhá? Jaké relaxační techniky používáte?

8 Plnění rolí, mezilidské vztahy

- popisuje způsob přijetí a plnění životních rolí, úroveň mezilidských vztahů
- zahrnuje individuální vnímání životních rolí, z toho vyplývajících závazků a odpovědí
- rozvážnost a snášení tíhy zodpovědnosti v současné životní situaci
- soulad nebo narušení vztahů v rodině, zaměstnání, ve vztahu ke společnosti, plnění povinností ve vztahu k rolím

Položky?

- Bydlení samostatně/ s rodinou, struktura rodiny.
- Rodinné problémy např. zakládání nové rodiny, přírůstek do rodiny, alkoholismus,...
- Způsob řešení rodinných problémů.
- Nutnost starat se o rodinné příslušníky nebo potřeby rodiny, způsoby zvládání souvisejících problémů.
- Reakce rodiny na onemocnění, chorobný stav.
- Výchova dítěte, vztahy.
- Příslušnost/ členství ve společenské skupině, častost kontaktů, osamělost.
- Vnímání mezilidských vztahů v zaměstnání/ ve škole.
- Vnímání okolí/ zapojení/ izolace. *Cítíte se být součástí svého okolí, máte pocit, že jste izolován/a v místě svého bydliště?*
- Asertivita/ pasivita – hodnocení/ zařazení.

9 Sexualita, reprodukční schopnost

- zahrnuje **reprodukční období a sexualitu, včetně spokojenosti, změn**
- popisuje uspokojení nebo neuspokojení v sexuálním životě nebo se svým pohlavím
- zahrnuje poruchy nebo potíže jednotlivce v této oblasti
- zahrnuje reprodukční období ženy a problémy s tím související
- u mužů pohlavní choroby a potíže s prostatou

Položky?

- Vnímání změn/ problémů v sexualitě a sexuálních vztazích, onemocnění pohlavních orgánů, jiné potíže. Pokud je to vhodné k věku a situaci! *Uspokojivé sexuální vztahy? Změny? Potíže?*
- Užívání antikoncepce, obtíže, problémy.
- Začátek menstruace a pravidelnost. *Kdy začala? Poslední datum? Menopauza...?*
- Počet porodů, potratům komplikací atd.

10 Stres, zátěžové situace, jejich zvládání, tolerance

- popisuje celkový způsob tolerance a zvládání stresových/zátěžových situací
- nejdůležitější životní změny v posledních dvou letech
- zahrnuje individuální rezervy nebo kapacitu ve zvládání narušení vlastní integrity, způsoby zvládání stresu, podpora rodiny a jiných podpůrných systémů
- vnímání vlastní schopnosti řídit a zvládat běžné situace

Položky?

- **Napětí/ nervozita, zvládání stresu, užívání léků, drog, alkoholu, kouření.** *Prožíváte napětí dlouhodobě? Co vám pomáhá ke snížení? Užíváte nějaké léky, alkohol...?*
- **Důvěryhodné osoby, jejich dosažitelnost při prožívání stresové situace.** *Kdo vám nejvíce pomáhá při řešení závažných situací? Je tato osoba vždy k dispozici?*
- **Důležité změny v životě za poslední 1-2 roky.** *Vyskytla se za poslední 2 roky nějaká významná změna ve vašem životě? Vyskytla se nějaká situace, kt. by jste označil jako krize?*
- **Strategie řešení problémů, jejich efekt.** *Když prožíváte nějakou krizi, jak ji zvládáte? Jaké řešení volíte? Jsou to vždy efektivní řešení?*

11 Víra, přesvědčení, životní hodnoty

- popisuje individuální vnímání životních hodnot, cílů nebo přesvědčení včetně náboženské víry a **transcendentna** (to, co překračuje naši rozumovou a smyslovou zkušenost)
- zahrnuje vše, co je v životě vnímáno jako důležité

Položky?

- Životní cíle, splnění tužeb. *Jaké máte plány do budoucna?*
- Vnímání důležitosti náboženské víry. *Jste věřící? Je pro vás náboženství důležité? Pomáhá vám to překonávat potíže?*
- Individuální přání s ohledem na náboženské služby během pobytu ve zdravotnickém zařízení.

12 Jiné

- zde je možno zařadit jiné důležité informace, které nejsou obsaženy v předchozích oblastech

Jakékoliv jiné záležitosti, o kterých jsme nemluvili a o kterých by jste se rád/a zmínil/a?

Soubor otázek k rozhovoru dle modelu M. Gordon

*(In: Trachtová Potřeby nemocného v ošetrovatelském
procesu)*

A solid green horizontal bar at the bottom of the slide.

1 Vnímání zdravotního stavu, aktivity k udržení zdraví

Jaká byla a je úroveň Vašeho zdraví?

Prodělal/a jste v posledním roce nějaké nachlazení? Pokud je to vhodné: Měl jste absence v zaměstnání nebo ve škole?

Co všechno děláte pro udržení zdraví? Včetně všech zvyklostí (kouření, alkohol, drogy, léky). Kdy a co naposled? U žen: Provádíte samovyšetření prsou?

Dotaz na úrazy a nehody doma, v zaměstnání, v dopravě.

Byly nějaké problémy v minulosti s nalezením způsobu jak dodržovat doporučení lékařů a sester?

Pokud je to vhodné: Co si myslíte, že způsobilo Vaší chorobu? Co jste udělal, když se objevily první příznaky a jaké to mělo důsledky?

Pokud je to vhodné: Co bude pro Vás důležité po dobu pobytu u nás? Jak Vám můžeme pomoci?

2 Výživa a metabolismus

Můžete mi popsat Váš typický denní příjem potravy?

Můžete mi popsat Váš typický denní příjem tekutin? Kolik je jejich celkové množství?

Jaká je Vaše hmotnost v posledním období, pozorujete zvýšení váhy nebo úbytek?

Máte chuť k jídlu? Nepozorujete nějakou změnu?

Můžete mi popsat druhy jídla a způsob příjmu potravy? Máte nějaké potíže při jídle nebo dietní omezení?

Jak byste popsal/a stav kůže, poranění, kožní defekty?

Máte nějaké problémy se zuby? Máte náhradní chlup? Navštěvujete zubního lékaře? Kdy byla poslední kontrola?

3 Vylučování

Míváte pravidelnou stolicí? Můžete popsat vzhled exkretů? Máte nějaké potíže při vyprazdňování stolice? Užíváte projímadla?

Můžete popsat způsob a pravidelnost močení? Problémy s pravidelností? Množství, vzhled, barvu a zápach moče?

Potíte se nadměrně?

4 Aktivita, cvičení

Máte pocit dostatečné síly a životní energie?

Cvičíte? Jaké typy cvičení a jejich pravidelnost?

Jak trávíte svůj volný čas? Aktivní/ pasivní odpočinek?

Vnímání schopností pro denní aktivitu?

5 Spánek, odpočinek

Jaký máte pocit celkového odpočinku a energie k denním činnostem?

Máte nějaké potíže s usínáním? Co Vám pomáhá? Máte noční sny/ děsy? Budíte se v noci? Probouzíte se častěji?

Jak dlouho trvá celková doba odpočinku/ relaxace?

6 Vnímání, poznávání

Máte nějaké potíže se sluchem? Užíváte sluchadlo nebo jiné kompenzační pomůcky?

Vidíte dobře? Nosíte brýle? Kdy byla naposled oční kontrola?

Mentální stav a úroveň vědomí: Nemění se Vám paměť?

Rozhodujete se snadno/ obtížně? Máte pocity nejistoty?

Jakým způsobem se nejsnadněji naučíte novou věc? Někaké potíže s učením?

Byl jste poučen o zdravotním stavu? Schází Vám další informace?

Bolí Vás něco. Jiné nepříjemné pocity? Jak je zvládáte? S jakým efektem?

7 Sebepojetí, sebeúcta

Jak se cítíte? Jak se Vám daří? Jak zvládáte situace, spoléháte na sebe? Na jiné? myslíte si, že si v náročnějších situacích poradíte sám poradíte? Jste sám se sebou spokojen, daří se Vám dosahovat cílů? Jste si sám sebou jist? Jak byste popsal sám sebe?

Změnil se nějaký způsobem Váš tělesný vzhled nebo se omezila činnost, kterou nemůžete vykonávat? Jaké to pro Vás má důsledky a jaké máte problémy?

Jak prožíváte současnou situaci event. došlo ke změně způsobu vnímání sebe sama nebo Vašeho těla?

Existuje něco, co Vás zneklidňuje? Nudí? Vyvolává strach, úzkost, špatnou náladu, depresi? Jak se těmto pocitům bráníte, a co Vám přináší úlevu: Jaké relaxační techniky používáte?

8 Plnění rolí, mezilidské vztahy

Bydlíte samostatně/ s rodinou? Jaká je struktura rodiny?

Jsou nějaké problémy v rodině?

Jakým způsobem se v rodině zvládají běžné problémy?

Pokud je to vhodné: Jak prožívá Vaše rodina nemoc/ hospitalizaci?

je na Vás rodina závislá? Jak to zvládáte?

Pokud je to vhodné: jsou problémy s dětmi? Zvládáte tyto situace?

Patříte k nějaké společenské skupině? Máte blízké přátele? Trpíte pocitem osamělosti? Často?

Jste celkově spokojen/a ve svém zaměstnání? Ve škole? Pokud je to vhodné: Máte dostatečný příjem pro uspokojování svých potřeb?

Cítíte se být součástí svého okolí nebo máte pocit, že jste izolován v místě svého bydliště?

9 Sexualita, reprodukční schopnost

Pokud je to vhodné k věku/ situaci: uspokojivé sexuální vztahy, změny, potíže, problémy (onemocnění pohlavních orgánů).

Pokud je to vhodné: Používáte antikoncepci a s tím spojené potíže a problémy?

ženy: Kdy Vám začala menstruace? Můžete mi říci datum poslední menstruace? Máte nějaké potíže, problémy? Kolik jste měla porodů? Kolik se Vám narodilo živých dětí? kolikrát jste byla gravidní? Poslední preventivní kontrola?

10 Stres, zátěžová situace, jejich zvládání, tolerance

Vyskytla se nějaká změna ve Vašem životě v posledních 2 letech?
Vyskytla se situace, byste označil/a krizí?

Kdo Vám nejvíce pomůže při řešení Vašich problémů a záležitostí? Je tato osoba pro Vás vždy k dispozici?

Prožíváte napětí dlouhodobě, Co Vám pomáhá k jeho snížení? Užíváte léky? Drogy? Alkohol?

Když máte větší nebo jakékoli problémy v životě, jak je zvládáte? Jaké řešení volíte? Jsou tyto způsoby efektivní?

11 Víra, přesvědčení, životní hodnoty

Jaký důležitý plán(y) máte do budoucna? Prožíváte něco, co byste chtěl/a odstranit ze svého života?

Jste věřící? je pro Vás náboženství důležité? Pokud je to vhodné: Pomáhá Vám to pro překonání potíží?

Pokud je to vhodné: Představuje pro Vás pobyt u nás nějaké omezení, pokud jde o náboženství?

12 Jiné

Jakékoli jiné záležitosti, o kterých jsme nemluvili, a o kterých byste se rád zmínil/a.

Dysfunkční vzorce

jsou projevem:

- aktuálního onemocnění
- nebo může být znakem potencionálního problému

Při posuzování navrhuje

Porovnání získaných údajů:

- individuální výchozí stav
- normy stanovené pro danou věkovou skupinu
- normy kulturní, společenské a jiné

Přínos pro obor ošetrovatelství

- zaměřuje se na zdraví
- respektuje a splňuje holistický přístup
- přispívá k rozvoji ošetrovatelské teorie a uplatnění teoretických poznatků v praxi
- svým přístupem se využívá i v taxonomii ošetrovatelských diagnóz